

jich prozkoumání, vyhodnocení a zevšeobecnění příslušnými vědeckými pracovišti. Tak například: shromáždíme-li na štábu armády ke konci výcvikového roku veškeré materiály všech cvičení, ať velitelstvo-štábů či s vojsky (a to jak dokumentaci řídicích orgánů cvičení, tak veškerou dokumentaci cvičících vojsk a štábů, s veškerým vyhodnocovacím materiálem rozhodčí služby), budeme mít každoročně dostatek potřebných statistických údajů z praxe pro reálné studium příslušné problematiky, abychom mohli hluboce prozkoumat všechny souvislosti a vztahy jednotlivých otázek, abychom mohli hledat a najít správné závěry a provést potřebná zevšeobecnění.

b) Druhým úkolem štábu a vojsk ve vědecké práci pak by mělo být připravit a provést (v tom či onom rozsahu přímé spolupráce s příslušnými vědeckými pracovišti) předem plánovaná zkušební či ukázková cvičení, zaměstnání, přezkoušení určitých dílčích otázek v praktickém životě vojsk apod. Zde ovšem je podmínkou, aby takovéto úkoly byly nejen v plánu vědecké práce, ale aby byly zahrnuty i do příslušných dokumentů řízení výcviku vojsk (do výcvikového rozkazu MNO, do směrnic pro operační přípravu apod.).

Nepovažují za správné, aby kromě těchto dvou skupin úkolů vojenskovo-vědecké práce byly vojskům a štábům určovány vědecké úkoly svým charakterem obdobné úkolům ostatních vědeckých pracovišť.

Na druhé straně, bude-li např. velitel armády nucen vyřešit si teoreticky, v rámci své armády, nějaký dílčí vědecký problém, který z jakýchkoli důvodů nebyl pro řešení vědeckých úkolů, řešených ostatními pracovišti, je nejvýhodnějším způsobem vy-

tvořit z příslušníků armády vhodně složený pracovní kolektiv a osvobodit ho po dobu řešení vědeckého problému od plnění ostatních funkčních povinností nebo podle povahy řešeného úkolu uložit jeho rozpracování například štábu armády jako celku a v takovém případě pak je nejlépe použít organizace vědecké práce, doporučené v našem článku katedrám našich vysokých škol.

Abyste však bylo možno na velitelstvích druhých vojsk a složkách MNO a GŠ stejně tak ve štábech armád (VO) a i ve štábech svazků, správně řídit a usměrňovat vědeckou práci, je třeba tabulkově zabezpečit pro tato velitelství místa vědeckého pracovníka na úrovni pomocníka náčelníka štábu pro řízení vědecké práce.

Máme-li dnes např. ve štábu armády tabulkově zařazeného specialistu-důstojníka pro řízení zlepšovatelství (s čímž je nutno plně souhlasit), myslím, že vědecké práci v armádě nutno přiznávat nejméně stejný význam a v tabulkách armády zařadit alespoň pomocníka náčelníka štábu pro řízení vědecké práce v armádě.

Závěrem: Při zabezpečování dalšího zkvalitnění vědecké práce v armádě je třeba, aby náčelníci, ve spolupráci s politickými a stranickými orgány zabezpečili pochopení nových požadavků na vědeckou práci a na nové zásady a metody, jež je nutno prosadit do jejího plánování a řízení.

Přitom ovšem nelze zůstat jen na úrovni teoretických diskusí, ale v současné době, kdy otázka, kterým směrem se má ubírat rozvoj vědecké práce v naší armádě, je v podstatě ujasněna, je třeba sice postupně, ale neprodleně začít s realizací potřebných opatření.

K poslání, zaměření a k způsobu zpracování „Vojenského terminologického slovníku“

Generálmajor CSc Václav Matička a příslušníci katedry taktiky spoj. vojska

Vědecká rada MNO uložila Vojenské akademii Antonína Zápotockého v Brně zpracovat „Vojenský terminologický slovník“.

Slovník má sloužit především k ujednacení naší vojenské terminologie, ke zpřesnění významu základních vojenských termínů a tím k vytvoření podmínek pro

jejich jednotné používání. Má mít formu výkladového slovníku a má sloužit jak pro potřebu příslušníků armád tak i pro potřebu širší veřejnosti jako veřejně přístupná publikace.

Slovník má mít rozsah 4000–5000 termínů a má zahrnovat jak operačně taktické, tak i vojenskotechnické a vojensko-

obecné výrazy. Pozornost při zpracování Vojenského terminologického slovníku má být soustředěna především na termíny nyní platné a dále na formulování takových výrazů, jejichž nutnost je zdůvodněna dalším rozvojem vojenské techniky a teorie vojenského umění.

Slovník má určit přesné významy vybraných vojenských termínů, odstranit zbytečné, zastaralé nebo nevhodné výrazy a obráceně zformulovat nové termíny pro dosud málo vhodně vyjádřené nebo i dosud nevyjádřené pojmy. Tím má slovník dopomoci k pořádku v české a slovenské vojenské terminologii a normalizovat ji.

Cím byla vyvolána nutnost zpracovat „Vojenský terminologický slovník“?

Již delší dobu je podrobována vážné kritice nejednotnost a často i jazyková nesprávnost v naší vojenské terminologii. Tato oprávněná kritika je vznášena nejen příslušníky armády, ale i pracovníky politického a státního aparátu, pracovníky tisku a celostátními brannými organizacemi.

Je přirozené, že největší zájem na normalizování vojenského názvosloví mají především sami příslušníci ozbrojených sil. Vždyť charakter soudobého boje sám o sobě vyžaduje naprostě přesnosti a jasnosti ve vyjadřování. Všichni velitelé i štáby cítí nutnost vytvořit a sjednotit takovou soustavu odborných vojenských výrazů, která by zabezpečila co nejlepší soulad v činnostech, ve velení, v jednotném myšlení a chápání velmi rychle probíhajících a měnících se situací, při značné složitosti a různorodosti úkolů jednotlivých druhů vojsk, zbraní i jejich techniky. Každé nedorozumění anebo nejjasnost v chápání rozkazů a nařízení v soudobém boji může totiž vést vzápětí k velkým ztrátám na životech či k celkovému neúspěchu. V míru nejednotnost ve vojenském názvosloví vede často ke značným obtížím při studiu, ve výcviku a zvláště způsobuje značné obtíže ve vojenskovědecké práci.

Současná úroveň vojenské vědy zákonitě klade neodkladný požadavek normalizace vojenské terminologie na naše vojenskovědecké pracovníky. V minulosti se již několikrát k tomuto úkolu přikročilo, ale nikdy nebyl úspěšně doveden do konce.

V čem je tedy složitost a obtížnost tohoto úkolu? Především v tom, že rychlý vývoj vojenské techniky a vědy (a v poslední době možno říci přímo revoluční zvrat v důsledku zavedení jaderných a raketových zbraní) přinesl do vojenství celé

desítky nových pojmů, které bylo třeba vyjádřit, zformulovat, pojmenovat. Byly to pojmy nejen pro nové zbraně, pro novou bojovou techniku, ale i výrazy pro nové způsoby vedení bojové činnosti, pro výcvik vojsk i pro vojenskou administrativu.

V soudobém vojenství mnoho dřívějších pojmů mění podstatně i svůj dosavadní obsah, význam a proto některé názvy již z tohoto důvodu musí zákonitě zaniknout.

Již na začátku uvedené důvody ukázaly, že zvláště v soudobé vojenské terminologii, kde jsou kladeny tak vysoké požadavky na přesnost a jednotnost, nelze připustit, aby jednotlivé termíny vznikaly téměř živelně anebo aby se jich používalo ve významech podle názorů, popřípadě chuti jednotlivců.

Je jisté, že vojenskou terminologii usměrňují především bojové řady a předpisy. Avšak nutnost velmi často vydávat nové řady a předpisy, a skutečnost, že značnou dobu existují mnohdy vedle sebe řady nové a starší (např. druhů vojsk a materiálně technického zabezpečení) způsobují, že ani řady samy o sobě nemohou ujednotit celou terminologickou soustavu a že nepodávají vždy přesné, úplné a jednoznačné definice pojmů.

Značný vliv na novou terminologii mají i odborné vojenské časopisy, vojenský tisk a v neposlední řadě přednášky, projevy, rozborů i jiná vystoupení vedoucích funkcionářů armády. Praxe však bezpodmínečně vyžaduje, aby pro jeden pojem se používal zásadně stejný termín jak v bojových řádách a vojenských předpisech, tak ve vojenském tisku.

Příklady, které svědčí zatím o opaku, bylo by možno uvést mnoho. Uvedme jen náhodou: atomové zbraně, jaderné zbraně, termonukleární zbraně; atomový náboj, atomová náplň, atomová nálož; jadernoraketové zbraně, raketové prostředky s jadernou náplní atd.

Konečně nelze pominout ani vliv, který má na vojenskou terminologii hantýrka a nesprávné překládání — především z ruštiny — některých odborných výrazů (doložit, doklad, front, fronta, řešení, řešení, přeprava, zachvátit, zachvat atd.).

Vojenská terminologie neslouží však jen vojákům. Její poslání je podstatně širší. Musí sloužit k dorozumívání o vojenských věcech všem našim občanům, Čechům a Slovákům. Je proto nutné, aby vojenská terminologie byla současně sjednocena jak v češtině, tak i ve slovenštině. Termíny

musí být lehce srozumitelné každému občanu a musí přitom zůstat stručné.

Vedoucí úloha sovětské vojenské vědy v socialistické vojenské vědě zákonitě se odráží i v naší vojenské terminologii. Sovětská vojenská terminologie skutečně také obohatila již naši vojenskou terminologii o celou řadu výrazů, které vzhledem k jazykové příbuznosti ruštiny velmi účelně se zařadily do našeho slovo- a slovoslovného systému. Při přejímání nebo překladu ruských termínů musí však být postupováno vždy s dostatečným citem nejen pro srozumitelnost, ale i pro jazykovou správnost. Přitom požadavek, abychom dosáhli určité názvoslovné jednoty češtiny a slovenštiny s ruštinou, je jistě správný a velmi účelný. Musí být proto zpracovateli odborných vojenských termínů stejně respektován jako i jazykové zákonitosti.

Jedním z požadavků při normalizaci vojenských termínů je, aby při respektování všech vpředu uvedených požadavků nedocházelo ke změnám termínů bez skutečně naléhavých důvodů. Změna kteréhokoli zavedeného termínu vede vždy nejen k mnoha a mnoha opravám v řádech, předpisech a nařízeních, těžko se i vžívá, ale vyvolává i určitou rozkolísanost v užívání odborné terminologie. Při změně již zavedeného termínu je zapotřebí vždy pečlivě zvážit všechny klady i záporny, které změna přináší. Změnu jistě není nutno provádět tehdy, jestliže obsah, výklad termínu se změní jen částečně. Naproti tomu zdá se však nutným přistoupit někdy ke změnám již zavedených odborných vojenských termínů, jestliže existuje různá terminologie pro stejné předměty, jevy, např. v oboru ostatních ministerstev anebo kde byla již dříve provedena úprava jazykovými ústavy, úřady pro normalizaci nebo jinými veřejnými institucemi. Tyto případy jsou zvláště časté u technických termínů anebo při používání stejných či podobných výrazů, jak ve vojenství, tak v civilních oborech a institucích.

Ponechává tato otázka je poměrně velmi důležitá při práci na normalizaci vojenské terminologie, chtěli bychom se o ní poradit se čtenáři „Vojenské mysli“ a využít jejich názorů pro další práci. Blíže objasníme uvedený problém na některých termínech používaných v oblasti spojení.

*

V oboru spojení vyskytují se totiž nesrovnalosti jak v terminologii technické, tak i taktické.

V technické terminologii, používané nejčastěji při taktickém vyjadřování, existuje již řadu let rozpor např. mezi termínem „kanál“ a „cesta“ (spojovací nebo spojová). Oba termíny se používají ve vojenské i civilní terminologii a to naší i cizí. Jejich význam je v některých případech totožný s naší terminologií, v některých případech opačný. Jejich upřesnění je nutno provést v součinnosti s ČSN a podle něho upravit i termíny na nich dále závislé.

V běžném vojenském hovoru se vyskytují nejčastěji termíny spojení, spoj, spojovací, spojový. Jejich jazykový význam však není dosud upřesněn a opírá se hlavně o tradiční pojmy spojení a spojovací, které však je nutno rozlišit a dále jich používat bez ohledu na dosavadní zvyklosti. Určitou vinu na této stagnaci českého (slovenského) vyjadřování má nepřesné překládání ruského slova „svjaz“, kterého se používá jak ve významu spoj, tak i ve významu spojení. V češtině pak máme výrazy dva — jeden konkrétní (spoj) a druhý abstraktní (spojení). I když se dnes v odborné vojenské literatuře i předpisech používá velmi často termín spoj, není ho ještě používáno důsledně a zejména není používáno odvozené přídavné jméno spojový, které je ve většině případů chybně dosud nahrazováno používaným přídavným jménem spojovací.

Ministerstvo spojů zavedlo již ve své terminologii slova spoj a spojový všude tam, kde se jich má správně používat, např. ministerstvo spojů, krajská správa spojů, věstník spojů, montážní podnik spojů, ministr spojů, ředitel spojů, inspektor spojů, spojový provoz apod.

Ve vojenské terminologii však dosud stále nahrazujeme přídavné jméno spojový (tj. mající vztah ke spojům a spojení) přídavným jménem spojovací (tj. to, co přímo spojuje).

Podle tohoto rozlišení měly by být upraveny dosavadní používané termíny např. takto: spojovací cesta nebo kanál na spojovou cestu nebo kanál; spojovací materiál na spojový materiál (souhrnný název); spojovací situace na spojovou situace apod.

Termín „spojovací“ zůstal by však v dosavadní formě ve výrazech spojovací drát, spojovací letoun apod., protože v tomto případě drát i letoun jsou určeny pro přímé spojení.

U termínů „organizace spojení“ a „organizace spojů“ by jasně vynikli rozdíl v obsahu významu, tím i v činnosti a v odpovědnosti. Za organizaci spojení (v taktic-

ko-operačním smyslu) odpovídá náčelník štábu a za organizaci spojů a zabezpečení jejich činnosti tak, aby splňovaly dané úkoly, odpovídá spojovací náčelník (náčelník spojů).

Z uvedeného je patrné, že správná volba vojenské terminologie má svou důležitost nejen z důvodů jazykové správnosti, ale i z hlediska technického a velitelského.

V případech, že by se měly zavést v příkladech uvedené nové termíny, je si ovšem třeba uvědomit, jaké důsledky by to mělo pro řady a předpisy spojovacího vojska, kde takřka na každém řádku se nejméně jedno z těchto slov vyskytuje. Připravovaný slovník má však za cíl zavést v naší armádě konečně pořádek do terminologie tak, abychom se mohli jasně a na základě jazykové správnosti dohovořovat. Je proto v zájmu věci, aby i takové zásadní změny, ke kterým by mělo dojít například ve spojovací terminologii, byly důkladně uváženy a pak důsledně provedeny, i když by znamenaly podstatný převrat ve vyjadřování.

Na tomto příkladě chtěli jsme názorně ukázat jeden z problémů, před nímž nyní zpracovatel terminologického slovníku stojí.

V současné době široký kolektiv příslušníků vědeckopedagogického sboru taktických i technických kateder Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně shromáždil obsáhlý terminologický materiál. Čerpal jej především z řadů, předpisů, nařízení, z různých pomůcek, odborných publikací, z vojenské odborné literatury i jiných pramenů. U většiny termínů byly již zpracovány definice a vojenský terminologický slovník dostává se do závěrečné redakční práce. I když na zpracování a na redakční práci se podílí široký kolektiv příslušníků Vojenské akademie, přesto se jeví účelné, ba nutné, aby pokud možno ještě větší počet našich důstojníků aktivně přispěl svou radou a svými názory na uspořádání, obsah i na způsob zpracování vojenského terminologického slovníku. Vždyť zpracovatelé by si přáli, aby slovník — i když nijak nechce a nemůže nahradit předpisy — byl našim vojskům rádcem a rychlým informátorem při různých nejasnostech, které u nich mohou vznikat při čtení článků, vojenské odborné literatury a stejně tak i pomáhat při studiu vojenského umění a základních druhů vojenské techniky.